

ŠOLTÉS, Peter. *Tri jazyky, štyri konfesie : Etnická a konfesijná pluralita na Zemplíne, Spiši a v Šariši*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2009, 173s. + 57s. príloh.

Posudok na habilitačnú prácu

Problematika multietnickej a multikultúrnej spoločnosti je témou, ktorá nerozlučne patrí k slovenskej historiografii. Je odrazom výraznej regionálnej rozdielnosti vývoja obyvateľstva, kultúrnej a jazykovej odlišnosti, ktoré možno označiť ako jedny zo základných charakteristických črt historického vývoja Slovenska. Obyvateľstvo Slovenska nikdy netvorilo jednoliatu masu a regionálne disproporcie, ktoré sa prejavovali prakticky vo všetkých oblastiach života spoločnosti, pôsobili často ako faktor dynamizujúci každodenný život. Dejiny Slovenska neboli jednotvárne či priamočiare a azda aj tieto dôvody možno považovať za jeden z dôležitých aspektov, ktoré zatriktívňujú a zvyšujú záujem o skúmanie našich dejín. Som presvedčený, že Peter Šoltés patrí medzi historikov, pre ktorých štúdium dejín Slovenska predstavuje niečo viac ako len bežné zamestnanie historika. Jasne to dokladá aj predložená habilitačná práca, ale aj ďalšie výstupy tohto autora.

Peter Šoltés sa vo svojej publikácii zameril teritoriálne na život obyvateľstva v oblasti niekdajšieho severovýchodného Uhorska, župy Spiš, Šariš a Zemplín, pre ktoré bolo, a ešte stále je istou osobitosťou, ako výsledok migračných pohybov, konfesijná a etnická rôznorodosť. Nebolo výnimočné, že v jednej lokalite žili spoločne viaceré náboženské society a obyvatelia používali v bežnej komunikácii rozdielne jazyky. Autor sa svojou prácou pokúsil priblížiť toto spolužitie, vymedziť isté špecifiká a rozdiely, poukázať takto na každodenný život celej spoločnosti, na formovanie a udržanie náboženskej a etnickej heterogenity. Venoval priestor vysvetleniu zložitých vzťahov medzi cirkvami, ale rovnako poukázal na koreláciu medzi etnickou a konfesijnou identitou. Chronologicky téma reflektuje obdobie 18. a 19. storočia, kedy sa výraznejšie menilo právne postavenie niektorých konfesií. Z tohto hľadiska ide o vhodne zvolenú a vymedzenú problematiku, ktorá bola akiste nie malou mierou ovplyvnená aj osobným vzťahom P. Šoltésa ku skúmanému regiónu východného Slovenska.

Z pohľadu štruktúry práce, autor rozdelil publikáciu do 12. kapitol, ktoré na seba logicky nadväzujú. Ciele práce a dôležité terminologické problémy, ktoré sa dotýkajú často nejasného pomenovania vybraných skupín obyvateľstva v prameňoch ozrejmil v úvodnej metodologickej kapitole. Išlo predovšetkým o označenie a používanie pojmu *Rutheni*, ktoré mohlo poukazovať nielen na rusínske obyvateľstvo, teda etnicitu, ale rovnako aj na osoby gréckokatolíckeho vyznania, teda konfesiou. V práci tak používal pri nejednoznačnosti termín *ruténi*, *ruténske obyvateľstvo*, čo možno považovať za vhodné. Napriek tomu, že názov publikácie hovorí o 4 konfesiách, niet pochýb o tom, že ťažisko práce a rovnako aj najširší priestor dostala gréckokatolícka cirkev, organizácia jej

života, sociálny rozmer a postavenie gréckokatolíckych veriacich. Cez tento plastický obraz sa však čitateľ dozvie podrobnejšie aj o vzťahoch k ostatným konfesiam.

Mimoriadne častým problémom, s ktorým sa pri bádani v súvislosti s etnicitou a konfesiami na Slovensku stretávame, bolo stotožňovanie pojmov *gréckokatolík* = *Rusín*, ale aj *reformovaný* = *Maďar*. S týmto stotožňovaním sa možno v slovenských dejinách stretnúť, nielen v staršom období, no rovnako bolo aktuálne ešte v 20. storočí. V prípade gréckokatolíckej cirkvi išlo v tomto ohľade o pomerne časté vyjadrenia cirkevných predstaviteľov. Chcel by som sa v tejto súvislosti opýtať na názor autora, ktorý má za sebou širší archívny výskum vybraných archívnych celkov 18. a 19. storočia, do akej miery dokázalo, či mohlo dokázať takéto pôsobenie ovplyvniť názory veriaceho obyvateľstva v ich rozhodovaní o vlastnej etnicite?

Posudzovaný rukopis vedeckej monografie podľa môjho názoru spĺňa všetky požiadavky kladené na tento typ kvalifikácie. Publikácia je postavená na výbornej znalosti a orientácii v domácej a zahraničnej odbornej literatúre, edovaných prameňoch, na výsledkoch základného archívneho výskumu v domácich i zahraničných pamäťových inštitúciách. Autor sa preukázal, nielen ako usilovný bádateľ a podarilo sa mu zozbierať významný súbor relevantných prameňov, ale rovnako zodpovedne pristupoval aj k jeho analýze, kritike a interpretácii. Hoci sa tematicky publikácia dotýka ťažiskovo troch susediacich regiónov, P. Šoltés problematiku neriešil izolovane len pre oblasť severovýchodného či východného Slovenska, ale významnú časť jeho práce tvorí aj zapracovanie historického kontextu z pohľadu Uhorska, celej Habsburskej ríše, no rovnako aj širšieho stredoeurópskeho kontextu. To len potvrdzuje autorovu rozhladenosť a erudovanosť.

Posudzovaná práca má priekopnícky charakter a jej význam vidím, nielen z pohľadu príspevia autora k objasneniu života a dejín konfesií, najmä gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku, ale vôbec aj z hľadiska samotného uchopenia tejto problematiky. Mám na mysli predovšetkým autorov výskum na lokálnej a regionálnej úrovni interpretovaný v širšom historickom kontexte. Táto práca je tak dobrým príkladom toho, prečo je dôležité študovať regionálne, či priamo lokálne dejiny Slovenska.

Za prínosnú považujem aj drobnú sondáž k problematike homogamie sobášnosti, ktorá priniesla veľmi zaujímavé výsledky pre historickú demografiu Slovenska. Jej význam umocňuje aj sám fakt, že historicko-demografický výskum na Slovensku, vzhľadom k minimálnemu počtu osôb, ktoré v tomto historickom smere pôsobia a neexistencii kvalitnejších predprac, je stále len v počiatkoch. Slovenská historiografia sa tak nemôže pýšiť ucelenejšími výsledkami v historicko-demografickom výskume ako okolité krajiny. Z tohto pohľadu aj treba hodnotiť príspevok P. Šoltésa k sobášnej homogamii. Ide o jednu z prvých analýz tohto charakteru v našej historiografii.

Publikácia je napísaná pútavo. Azda jediným rušivým momentom bol pre mňa väčší priestor venovaný doslovným citáciám (prepisom) prameňov, ktorý by podľa môjho názoru mohol obohatiť skôr prílohovú časť, ktorá inak vhodne dopĺňa text publikácie. Je to však skôr otázka názoru, nie chyba, na ktorú by som chcel poukázať.

Vzhľadom k uvedenému môžem skonštatovať, že predložená habilitačná práca je kvalitným a pôvodným dielom, preto **odporúčam** po úspešnej obhajobe **Mgr. Petrovi Šoltésovi, PhD. udeliť titul *docent v odbore slovenské dejiny***.

V Bratislave 29. januára 2015

doc. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.
Katedra etnológie a muzeológie
Filozofická fakulta UK